

3. Паньків З.П. Земельні ресурси: навч. посіб. / З.П. Паньків. - Л.: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. - 272 с.
4. Європейський досвід формування ринку сільськогосподарських земель [Електронний ресурс] / Т. О. Зінчук, В. Є. Данкевич // [Економіка АПК](#). - 2016. - № 12. - С. 84-92. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2016_12_14
5. Романовська О. Міжнародний досвід земельної реформи: чому немає панацеї / О. Романовська // Проект «Популярна економіка: моніторинг реформ». – 2013. – № 11 – С. 1–25 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.case-ukraine.com.ua/wp-content/uploads/2013/06/MonthlyCaseStudy30052013_Land-Reform-FINAL.pdf (дата звернення 10.10.2017).

УДК 332.334

Комарова Н.В., асистент

Білоцерківський національний аграрний університет

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗБАЛАНСОВАНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Сучасна інституціональна система України в галузі управління земельними ресурсами характеризується невизначеністю й незакріпленістю соціальних правил і норм екологічності формування та використання земельних масивів, ролей і статусів суб'єктів земельних відносин. Відсутність єдиної національної системи, що діє в інтересах задоволення державних і суспільних потреб та упорядковуються відповідним соціальним середовищем, екологічною освіченістю органів державної влади й громадян стримує утвердження ефективного, конкурентоспроможного сільськогосподарського підприємництва орієнтованого на формування екологічно чистих земельних масивів та виробництво екологічно безпечної продукції.

Ключові слова: управління земельними ресурсами, землі сільськогосподарського призначення, збалансоване використання земель, інституціональні аспекти.

Суть функціонування інституціонального регулятора у напрямі забезпечення збалансованого рівня використання земель сільськогосподарського призначення полягає у розробці законів і зобов'язань, здійсненні скоординованих землеохоронних заходів і формуванні в суспільстві усвідомлення самої парадигми збалансованого землекористування. Передусім потрібна інвентаризація чинного земельного законодавства, яка забезпечила б:

- усунення розбіжностей і суперечностей між окремими нормативно-правовими актами;
- виявлення правових норм, що підлягають скасуванню чи перегляду;
- виявлення прогалин у правовому регулюванні земельних відносин.

Крім того, важливими є функції організації та контролю за виконанням існуючої нормативно-правової бази. Зокрема, потребує удосконалення і законодавчого закріплення система інструментів контролю за агроекологічним станом ґрунтів на землях сільськогосподарського використання та відповідальності за його погіршення. Нині в Україні ніхто не відповідає за деградацію ґрунтів і контроль за їх використанням, відсутні державні бази даних про стан ґрунтів. До

останнього часу ще залишаються міжвідомчі бар'єри щодо методики моніторингу, його метрологічного забезпечення, що призводить до невідповідності результатів.

Для прийняття необхідних ефективних рішень у процесі сільськогосподарського землекористування, визначення граничних навантажень на землю та їх нормативне закріплення з урахуванням регіональних екологічних умов і господарської спеціалізації, забезпечення здійснення еколого-економічного оцінювання використання земель сільськогосподарського призначення необхідне створення спеціальної інституціональної структури, а саме: інституцій щодо організації і впровадження діяльності з моніторингу та контролю за використанням земель і додержанням землекористувачами відповідних екологічних вимог, що гарантуватиме комплексне вирішення цього питання. Також потребує вирішення питання щодо порядку відведення земель сільськогосподарського призначення під створення захисних лісових насаджень. Досягнення збалансованого рівня землекористування є запорукою соціально-економічного піднесення, а його забезпечення залежить від розвитку інституціональної взаємодії з урахуванням потенційних переваг та усуненням перепон.

Збалансоване використання економічного потенціалу сільськогосподарських земель означає максимальне залучення до господарського обігу всіх земель та їх ефективне використання за основним цільовим призначенням, створення найсприятливіших умов для високої продуктивності сільськогосподарських угідь і одержання на одиницю площі максимальної кількості продукції за найменших витрат праці та коштів не виснажуючи при цьому ґрунт [1].

Як процес інституціоналізація передбачає встановлення режиму власності, прав, обов'язків та відповідальності власників і користувачів ресурсів, структуру, повноваження і відповідальність профільних і зовнішніх державних та місцевих органів управління, контролю й охорони довкілля, регламентацію участі громадськості та неурядових організацій. Як результат насамперед має на меті формування дієвого законодавчого поля відповідно до вимог часу, забезпечення оптимальної структури власності і рівних конкурентних умов для всіх форм власності, ефективний розподіл функцій управління, контролю й охорони природокористування, централізацію та децентралізацію повноважень центральних і місцевих органів влади.

Інститут землеустрою. В процесі використання земля стає об'єктом управління, бо вона потребує конкретної організації. У Законі України «Про землеустрій» відмічено, що землеустрій – це сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин і раціональну організацію території адміністративно-територіальних одиниць, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил [2]. На практиці організація використання земель втілюється у разі складання землевпорядних проектів, що формуються завдяки землевпорядкуванню – сукупність заходів щодо організації землі і користування нею. Основою землеустрою є землевпорядне проектування.

Інститут державного земельного кадастру. У складі державного управління земельними ресурсами створено інститут державного земельного кадастру, який забезпечує інформацією зацікавлених осіб стосовно плати за землю, її цінності серед природних ресурсів, надання соціально-еколого-економічного обґрунтування

бізнес-планів і проектів землеустрою, контролю за охороною та використанням земель.

Складовими державного земельного кадастру є кадастрове зонування, кадастрові зйомки, бонітування ґрунтів, економічна оцінка земель, грошова оцінка земель, державна реєстрація, облік кількості та якості земель.

Інститут моніторингу. Моніторинг земель є складовою державної системи моніторингу довкілля. Моніторинг земель формується із систематичних спостережень за станом земель, які передбачають агрохімічну та земельно-агротехнічну паспортизацію земельних ділянок, зйомки, обстеження і дослідження, виявлення та оцінювання в ньому змін, пов'язаних, зокрема із забрудненням земель пестицидами, важкими металами, радіонуклідами та іншими токсичними речовинами, негативним впливом виробничих об'єктів.

Положенням «Про моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення» деталізовано процедуру здійснення цього виду екологічного моніторингу ст. 54 Закону України «Про охорону земель» встановлено, що моніторинг ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення включає: агрохімічне обстеження ґрунтів; контроль змін якісного стану ґрунтів; агрохімічну паспортизацію земельних ділянок. Агрохімічна паспортизація орних земель здійснюється через кожні 5 років, сіножатей, пасовищ, багаторічних насаджень — через кожні 5 - 10 років. Суцільне ґрунтове обстеження проводиться через кожні 20 років. Відтак можна стверджувати, що в Україні створено законодавче поле, яке регулює відносини у сфері моніторингу і яке можна розглядати як одне з офіційних обмежень, з яких формується інституціональне середовище суспільства [3].

Інститут державного контролю за використанням та охороною земель. Формальними правилами цього інституту стали глава 32 Земельного Кодексу, Закон України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» тощо. Організаційною формою інституту державного контролю є Державна інспекція з контролю за використанням і охороною земель. Але вона зазнала значних трансформацій, бо спочатку була у складі Держкомзему, потім у складі Держсільгоспінспекції, а згідно з Постановою КМУ від 22 липня 2016 р. № 482 перебуває під егідою Держгеокадастру та його територіальних органів. Голова Держгеокадастру є Головним інспектором, керівники територіальних органів – головними інспекторами, керівники структурних підрозділів та його територіальними органами – старшими інспекторами, головні та провідні спеціалісти – інспекторами. У центральному апараті Держгеокадастру створено окремий підрозділ, що здійснює контроль та координує територіальні органи. Чисельність працівників збільшилася на 300 осіб (25 – у центрі, 275 – у територіальних органах). Така чисельність для проведення зазначеного обсягу робіт є замалою.

Отже, інститути завжди взаємопов'язані між собою та формують єдину систему інституцій, яка має назву інституціональне середовище. Інституціональне середовище визначає параметри розвитку господарюючих суб'єктів та має вплив на механізми державного регулювання, стимулює або стримує підприємницьку діяльність, визначає пріоритети споживачів, розмір трансакційних і трансформаційних витрат підприємств. Окрім того інституціональне середовище

впливає на структуру економічної моделі країни, формування доходів та ділову активність економічних агентів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бетлій М. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції: монографія: за ред. О. М. Бородіної. Ужгород: ІВА, 2006. 496 с.
2. Інституалізація природно-ресурсних відносин: [колегіальна монографія]; за заг. ред. д.е.н., проф., академіка НААН М.А. Хвесика. Київ: ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку», 2012. 400 с.
3. Пендзей Л.П. Формування та інституційне забезпечення ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2015. № 4. С. 82–90.

УДК 332.3-021.431:631.111

Курдибан А.Л., студентка 1 курсу ОР магістр

Науковий керівник – **Прядка Т.М.**

Білоцерківський національний аграрний університет

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ РАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Розглянуто актуальні питання раціонального використання та охорони земель. Проаналізовано механізми державного регулювання щодо використання та охорони земель для збільшення продуктивності сільськогосподарських угідь.

Ключові слова: раціональне використання земель, землі сільськогосподарського призначення, охорона земель, земельні ресурси.

Україна має надзвичайно потужний земельно-ресурсний потенціал. Раціонально використовуючи та проводячи охорону земель сільськогосподарського призначення, вона забезпечує соціально-економічний розвиток країни та сприяє розвитку сільськогосподарському виробництву й аграрній галузі загалом. Тому основною задачею держави та місцевих органів є створення раціональної системи землекористування, заснованої на ефективному державному регулюванні земельного фонду України. [3]

Сьогодні реалізація ринкової моделі розвитку сільськогосподарського землекористування супроводжується значними труднощами, ускладнюється на практиці управління земельними ресурсами. Не розв'язаним залишається широке коло проблем, пов'язаних із забезпеченням раціонального використання і охорони земель, а саме:

- не проведено комплексну інвентаризацію земельного фонду держави;
- не створено передумови для науково обґрунтованого розподілу земель за цільовим призначенням з урахуванням інтересів землевласників та землекористувачів;
- не врегульовані питання організації використання сільськогосподарських земель;